

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

JANDEČKOVÁ, Pavla. Zpověď v protestantismu a její dějinné proměny. Diplomová práce. Magisterský studijní program Teologie, obor Evangelická teologie. Katedra praktické teologie. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta. Praha 2016. 93 s.

V předložené diplomové práci si autorka klade za cíl „*popsat dějinné proměny zpovědi v evropském a zvláště v českém protestantismu, zamyslet se nad tím, proč soukromá zpověď v protestantismu nikdy nezískala domovské právo a prozkoumat snahy o její znovuzavedení*“ (s. 1). Práce je rozdělena do čtyř kapitol 1) Zpověď (s. 3-21), 2) Zpověď a reformátoři (s. 21-52), 3) Zpověď a reformační vyznání (s. 52-73) a 4) Zpověď v současném protestantismu (s. 73-88). Po závěru (s. 88-91) následuje seznam literatury (s. 92-93). Na první pohled překvapí velmi stručný seznam literatury s 24 položkami, které jsou ještě bez bližšího označení rozděleny do několika skupin (zřejmě primární zdroje, sekundární literatura, agendy a jeden internetový odkaz bez jakéhokoliv údaje, což je nedostačující). Zásadním nedostatkem diplomové práce je způsob, jakým autorka pracuje s literaturou, o čemž se zmíním později.

Úvodní vymezení pojmu zpověď v první kapitole považuji za torzovité. Autorka sice správně uvádí tři hlavní podoby zpovědi (i když v celém textu práce se příliš soustředí na zpověď coby individuální vyznání knězi, zatímco společné vyznání celého bohoslužebného shromáždění přítomné v protestantském prostředí téměř opomíjí), ale samotné vymezení pojmu nezohledňuje složitost tohoto fenoménu. Autorka uvedla: „*Podstatou zpovědi je vyznání hříchů...*“ (s. 3). Ve skutečnosti je zpověď jen jedním ze čtyř prvků této svátosti. Pokud se přidržíme definice Florentského koncilu (autorka ji částečně uvádí na s. 22), tak prvky svátosti jsou lítosti srdce, ústní vyznání (tj. zpověď), zadostiučinění (tj. pokání) a slova rozhřešení. Stálo by za zmínku uvést rozdílná pojmenování této svátosti v různých tradicích, např. svátost smíření (římskokatolická církev) nebo pokání (historická Jednota bratrská, pravoslavné církve, Církev československá husitská atd.). Znamenají odlišná pojmenování různý důraz v teologii a praxi této svátosti?

Historický přehled je kompilací ze dvou knih (resp. jen z jejich částí, Leo Zerhau ze s. 18-42 a Thomas N. Tentler z úvodní kapitoly na s. 3-27), z nichž autorka přebírá celé pasáže jen s mírnými stylistickými úpravami. Místy to dělá s takovou mechanicitou, že kromě přebíraných názvů podkapitol se na některých místech opakuje nebo se dopouští nelogičnosti. Např. na s. 18 zmiňuje učení Florentského koncilu, protože celou podkapitolu *1.4.2 Nové předpisy o zpovědi ve 13. století* (s. 17-18) převzala z knihy Leo Zerhaua (kde je však materiál logičtěji rozdělen ve dvou podkapitolách *1.5.2 Nové předpisy o zpovědi ve 13. století* a *1.5.3 Zpověď jako nejdůležitější svátost*, viz Zerhau, s. 35-38). Učení Florentského koncilu zmiňuje znovu a důkladněji v další části, v podkapitole *2.1 Pokání a zpověď v Jednotě bratrské* (konkrétně na s. 22), neboť v této části se pro změnu drží výkladu podle knihy Taby Landové.

Historickému přehledu by prospělo, kdyby autorka vzala do ruky nějaké standardní teologické kompendium (v češtině např. Müllerovu Dogmatiku pro studium i pastorační nebo Systematickou teologii – římskokatolickou perspektivu uspořádanou Fiorenzou a Galvinem), aby lépe postihla hlavní vývojové linie této svátosti. Zároveň by se nedopustila některých nepřesností. Autorka má pravdu, když uvádí, že dekret tridentského koncilu *De sacramentis* z roku 1547 „*nepodává kompletní a ucelenou o svátostech*“ (s. 18). Neuvádí však, že svátosti pokání věnoval tridentský koncil důkladnější pozornost na svém 14. zasedání v roce 1551 v dekretu o svátosti pokání a svátosti posledního pomazání (viz k tomu Müller, s. 739-741 nebo též české vydání dokumentů tridentského koncilu z roku 2015, s. 102-114; 117-121). Rovněž pasáž o odpustcích by zasloužila upřesnění. Např. není možné tvrdit, že „*praxi odpustků od počátku doprovázely případy těžkého zneužití s cílem finančního obohacení,*“ (s.

20) když se původně jednalo především o vykonané skutky, kterými se zmírňovalo uložené pokání (např. návštěva posvátných míst, almužna nebo třeba účast na křížové výpravě).

Ve druhé kapitole autorka opět především přebírá z uvedených knih a tentokrát to dělá takovým způsobem, že se práce pohybuje na pomezí plagiátu. Podkapitola 2.1 *Pokání a zpověď v Jednotě bratrské* (s. 21-31) je celá v podstatě jen opsaná z knihy Tabity Landové *Liturgie Jednoty Bratrské (1457-1620)*, konkrétně z kapitoly 9. *Pokání* (viz Landová, s. 291-303). Dokládám jen malou ukázkou způsobu podle mne nesprávné parafráze:

Pavla Janděčková, s. 21-22: „Vzhledem k této skutečnosti zaujala Jednota bratrská postoj, jaký se v církvi nakonec prosadil už ve 3. stol. Podle tohoto postoje se všem pokřtěným hříšníkům, včetně těch, kdo se dopustili těžkého hříchu (modlářství, vražda, cizoložství), nabízí možnost dalšího odpuštění. Odtud se potom ve staré církvi rozvinula praxe pokání.“

Tabita Landová, s. 291: „K této skutečnosti bratři zaujali postoj, jaký se v církvi nakonec prosadil přes odpor některých skupin již ve 3. století. Podle něj je pro všechny již pokřtěné hříšníky, včetně těch, kteří spáchali těžký hřích, jako je modloslužba, vražda či cizoložství, otevřena možnost dalšího odpuštění. Odtud se pak ve staré církvi rozvinula praxe pokání.“

Podobně autorka postupuje v dalších dvou podkapitolách. Zatímco kapitola 2.2 *Pokání u Martina Luthera* (s. 31-39) je sestavena z pasáží z knihy 95 *výpovědí Dr. Martina Luthera : malý spis - velké zmeny* (2015), tak v podkapitole 2.3 *Reformační kritika středověkého pojetí zpovědi jako svátosti* (s. 39-47) vychází z pasáží knihy Maxe Thuriana *Confession* (1958). Opět nejde jen o parafráze, ale celé pasáže jsou sestavené z úryvků původního díla. Vzhledem k tomu, že se rozsahem i tématem zřejmě jedná o ústřední kapitolu diplomové práce, je takové zjištění zklamáním. Hlubším ponořením do tématu a seznámením se alespoň s některými základními texty by autorka mohla získat podněty pro vlastní úvahy o současných diskuzích ohledně zpovědi v evangelickém prostředí. Např. Pavel Říčan ve svém článku *Dobrodiní zpovědi* (Evangelický týdeník, 2011, č. 35, 23.11.2011, s. 3) cituje slova Martina Luthera „*Tajná zpověď, která jest teď zvykem, se sice nedá dokázati z Písma, ale mně se náramně líbí a jest užitečná, ba nutná...*“ (cituje z Lutherova spisu o babylonské zajetí viz LUTHER, Martin. *O svobodě křesťanské : Babylonské zajetí*. Praha, 1935, s. 338-339).

Oproti tomu ve 3. kapitole *Zpověď a reformační vyznání* (s. 52-73) je možné alespoň částečně ocenit samostatnou práci autorky s prameny, resp. s texty vyznání (především ve shrnutí na s. 72-73). Také v této kapitole je zřejmé, že autorka nerozlišuje mezi přímou citací a parafrází. Např.: *Zpověď v našich církvích není zrušena, čtete v článku XXV. Je totiž zvykem podávat tělo Páně jen těm, kteří byli napřed zpytováni a rozhřešení.* (s. 52) Jedná se o přímou citaci z 25. článku Augsburského vyznání, takže správně by měly být citáty uvedeny v uvozovkách: „*Zpověď v našich církvích není zrušena,*“ *čtete v článku XXV. „Je totiž zvykem podávat tělo Páně jen těm, kteří byli napřed zpytováni a rozhřešení.“* K tomu jen podotýkám, že by bylo vhodnější Augsburské vyznání citovat podle novějšího vydání (tj. překlad *Knihy svornosti* z roku 2006), ze kterého autorka cituje i jiné texty.

V závěrečné 4. kapitole bych očekával jádro diskuse ohledně snah o případné znovuzavedení zpovědi a především postoj autorky k tomuto tématu. Zajímavá je v této kapitole sonda do různých agend evangelických církví. Postrádám však alespoň jejich stručnou charakteristiku a především vysvětlení, proč autorka zvolila právě tyto a nikoliv jiné. Proč např. nebyla věnována pozornost Slezské církvi evangelické augsburského vyznání? Škoda, že autorka nevěnovala více pozornosti formulářům ke společné zpovědi před večeří Páně. Nejsou snad tyto texty dostatečným dokladem existence zpovědi v evangelickém prostředí, byť v podobě společného vyznání, o jehož obnovu usilovala katolická církev po II. vatikánském koncilu? Když autorka píše, že „*v žádné z těchto bohoslužebných knih jsem nenašla liturgii (formulář) k soukromé (ušní) zpovědi,*“ (s. 79), tak jen s jistou nadsázkou dodávám, že také v Římském misálu římskokatolické církve by něco podobného hledala marně.

Je jasné, že novodobé diskuse o roli zpovědi v protestantském prostředí se vždy odvolávají na úvahy Dietricha Bohoeffera, což činí i autorka. Škoda, že v této souvislosti nezmínila knihu Maxe Thuriana, se kterou pracovala a přebírala z ní pasáže o postoji reformátorů ke zpovědi. Právě tato kniha vzbudila v polovině 20. století velkou pozornost svým důrazem na důležitost zpovědi v protestantském prostředí a také s ohledem na rostoucí vliv praxe komunity v Taizé. Větší pozornost by si jistě zasloužila také diskuse o zpovědi v ČCE v souvislosti s materiálem 32. synodu.

Škoda, že autorka nikde neuvádí použití podle mne shrnujícího a zásadního článku prof. Pavla Filipiho k tématu (*Evangelická zpověď?* Český bratr, 2004, č. 3, s. 16-17). Překvapením pro mne bylo, že celý jeden odstavec v závěru práce (*„Reformace se shodla v tom, že...“*, s. 90) se až na drobné stylistické úpravy nápadně shoduje s jedním odstavcem z tohoto článku prof. Filipiho (*„Reformace však byla za jedno v něčem jiném...“* na s. 16). Pokud by se jednalo o nepřiznanou citaci vydávanou za vlastní závěr, považoval bych to za závažný prohřešek.

Přes uvedené výhrady si myslím, že předloženou diplomovou práci je možné přijmout k obhajobě a navrhuji **hodnocení E – dostatečně**.

V Praze, 3. září 2016.

Mgr. Martin Vaňáč